

Cuprins

St. Jude	7
Ratatul	19
Cu cit se gîdea mai mult, cu atît se infuria mai tare	135
Pe mare	231
Generatorul	327
Un ultim Crăciun	443
Corecții	539

Jonathan Franzen

Corecții

Ediția a III-a

Traducere din limba engleză și note
de Cornelia Bucur

POLIROM
2013

Mîncarea se îndepărtă, umbrită de o nouă tristețe. Chipper se trezi mai puțin dezgustat de realitatea imediată; ba chiar încetă să se mai gîndească la mîncare. Surse de împotrivire mai profunde se făceau simțite.

Curînd, masa se goli complet, cu excepția șervetului de sub farfuria lui și a farfuriei. Lumina se făcu mai aspră. Îl auzi pe Gary vorbind cu mama despre subiecte banale, în timp ce ea spăla vasele, iar el le ștergea. Apoi pașii lui Gary pe treptele care duceau la subsol. Pocnetul de metronom al mingii de ping-pong. Zăngănitul dezolant al cratițelor manevrate și băgate la înmuiat.

Mama își făcu din nou apariția:

— Chipper, mînincă. Fii băiat mare.

Ajunsesese într-un loc în care ea nu-l mai putea atinge. Era aproape vesel, doar gînd, fără sentimente. Pînă și fundul îi amortise de atîta stat pe scaun.

— Tata vorbește serios cînd zice c-o să stai acolo pînă termini de mîncat. Hai, mînincă tot. Pe urmă ai o seară întregă liberă.

Dacă seara ar fi fost liberă cu adevărat, și-ar fi petrecut-o în întregime la fereastră, urmărind-o pe Cindy Meisner.

— Adjectiv substantiv, spunea mama, prescurtare pronume posesiv. Conjunție, conjunție pronume de întărire, verb, pronume aș mîncă tot și adverb de timp pronume verb auxiliar...

Ciudat cît de puțin obligat se simțea să perceapă cuvintele care îi erau adresate. Ciudat sentimentul de libertate chiar și față de obligația minimală de a decoda limba vorbită.

Enid încetă să îl mai tortureze și coborî în subsol, unde Alfred se închisese în laborator și Gary aduna („trei și șapte, trei și opt”) lovituri cu paleta de ping-pong.

— Poc poc? zise ea, dînd din cap a invitație.

Sarcina îi îngreuna mișcările – sau măcar ideea sarcinii – și Gary ar fi putut-o bate categoric, dar plăcerea ei de a juca era atît de mare, încît băiatul se decuplă pur și simplu, înmulțind în minte scorurile sau stabilindu-și mici obstacole, ca de pildă returul mingii alternativ în cele două jumătăți ale mesei. În fiecare seară, după cină, își perfecționa capacitatea aceasta de a suporta cite un lucru plicticos care le făcea plăcere părinților. Pentru el, era ca o abilitate vitală. Era convins că ceva îngrozitor avea să i se întimplă în ziua în care nu va mai putea întreține iluziile mamei lui.

Care părea atît de vulnerabilă astăzi-seară. Eforturile depuse în pregătirea cînei și spălatul vaselor îi destinseseră bucele

părului pus pe bigudiuri. Mici pete de sudoare infloreau prin platca de bumbac a rochiei. Mîinile, care stătuseră în mănuși de cauciuc, erau roșii ca niște limbi.

Tăie o minge chiar pe linie, care trecu pe lângă ea și ajunse pînă la ușa închisă a laboratorului de metalurgie. Înainte de a se opri, sări o dată și bătu în ușă. Enid o urmări prudent. Ce tăcere, ce întuneric era dincolo de ușa aceea. Al părea să nu fi aprins nici un singur bec.

Erau feluri de mîncare pe care pînă și Gary le detesta – varza de Bruxelles, bamele fierte – și Chipper își văzuse pragmaticul frate palmîndu-le și azvîrlindu-le în tufele dese de lângă ușa bucătăriei, dacă era vară, sau luîndu-le cu el și aruncîndu-le la toaletă, dacă era iarnă. Acum, că era singur la parter, ar fi putut cu ușurință face să dispară ficatul și țelina. Problema: tata ar fi crezut că le mîncase, iar acesta era exact lucrul pe care refuza să îl facă acum. Mîncarea din farfurie era necesară pentru a îi demonstra împotrivirea.

Curăță cu minuție crusta de făină de deasupra ficatului, răzuind-o, și o mîncă. Asta îi luă zece minute. Suprafața dezgolită a ficatului era o priveștiște pe care era mai bine să n-o vezi.

Desfăcu într-o oarecare măsură frunzele de țelină și le rearanjă.

Examină țesătura șervetului de sub farfurie.

Ascultă țopăitul mingii, gemetele și incurajările exagerate ale mamei („Aah, ce lovitură frumoasă, Gary!”). Mai rău decît bătaia sau chiar ficatul era zgomotul făcut de altcineva cînd juca ping-pong. Singura acceptabilă era tăcerea, cu infinitul ei potențial. Scorul la ping-pong țacănea pînă la douăzeci și unu, apoi setul se încheia, apoi se încheiau două seturi, apoi se încheiau trei seturi și, pentru cei prinși în joc așa se și cuvenea pentru că se distraseră destul, dar pentru băiatul care stătea sus, la masă, nu se cuvenea să fie așa. El se întrețesuse în sunetele jocului, investindu-le cu speranță pînă acolo unde începuse să vrea ca ele să nu se mai oprească niciodată. Dar ele se opreau, iar el era tot la masă, însă cu o jumătate de oră mai tîrziu. Seara devorîndu-se pe sine în inutilitate. Deși nu avea decît șapte ani, Chipper intuia că acest sentiment al inutilității avea să devină o permanență în viața lui. O așteptare amortită, urmată de o promisiune încălcată și panica de a fi înțeles că era prea tîrziu.

Inutilitatea avea un – să-i zicem – parfum al ei.

După ce se scărpină în cap sau se freca la nas, pe degete îi rămînea ceva. Mirosul sinelui.

Sau poate gustul incipient al lacrimilor.

Închipuiți-vă nervii olfactivi autoadulmecându-se, receptori înregistrându-și propria configurație.

Gustul suferinței autoprovocate, al unei seri irosite în dușmănie, îi aducea satisfacții ciudate. Restul oamenilor încetau să mai fie destul de reali ca să poarte vina pentru stările tale. Rămîneai singur cu refuzul tău. Și, ca și autocompătîmirea, sau ca singele care îți umplea gura după o extracție de măsea – lichidele feroase sărate pe care le înghițeai, îngăduindu-ți să le savurezi –, refuzul avea o aromă căreia trebuia să li prinzi gustul.

În laboratorul de dedesubtul sufrageriei, Alfred stătea cu capul aplecat pe întuneric, cu ochii închiși. Interesant cît își dorise să rămînă singur, cu cîtă ură comunicase asta tuturor celor din jur; și acum, după ce în fine se autoclaustrase aici, stătea sperînd că va veni cineva să îl deranjeze. Voia ca acest cineva să vadă cît suferă. Chiar dacă el nu manifesta decît răceală față de ea, i se părea nedrept ca ea să li arate răceală: nedrept ca ea să joace veselă ping-pong, vînturîndu-se prin fața ușii lui, și să nu bată nici o singură dată la ușă, să-l întrebe ce face.

Trei dintre cele mai banale unități de măsură aplicate unui material erau rezistența la presiune, la tensiune și la tăiere.

De fiecare dată cînd pașii soției se apropiau de ușa laboratorului, se încorda pentru a-i primi alinările. Apoi auzi meciul încheindu-se și își spuse că, fără îndoială, acum avea să i se facă milă de el. Era singurul lucru pe care îl aștepta de la ea, singurul lucru...

(Schopenhauer: Femeia își plătește datoria față de viață nu prin ceea ce face, ci prin ceea ce îndură; prin durerile facerii și grija față de copii, prin supunerea față de bărbat, căruia trebuie să-i fie tovarășă răbdătoare și veselă.)

Dar alinarea nu venea. Prin ușa închisă, o auzi retrăgîndu-se către spălătorie. Auzi biziitul slab al unui transformator, Gary jucîndu-se cu trenulețul pe șina circulară de sub masa de ping-pong.

O a patra unitate de măsură, importantă pentru producătorii de material rulant și piese de schimb pentru căile ferate, era duritatea.

Cu o investiție imensă de voință, aprinse lumina și deschise caietul de laborator.

Pînă și cea mai cruntă plictiseală își avea limitele ei, din fericire. Masa din sufragerie, de exemplu, avea o parte inferioară

pe care Chipper o explora așezându-și bărbia pe tăblie și întinzând mâinile pe dedesubt. Cit ajungea cu degetele, dădea peste șicane găurite cu șirme bine întinse, legate de niște inele ce se puteau trage. Intersecții complicate de blocuri nefinisate și colțare, punctate ici și colo de șuruburi cu cap adinc îngropat, ca niște puțuri cilindrice cu așchii aspre de lemn în jurul gurii, irezistibile pentru degetul cercetător. Dar mai răsplătitoare erau bucățelele de mucii lăsate acolo cu ocazia vizitelor anterioare. Porțiunile uscate, care aveau consistența hirtiei de orez sau a aripilor de muscă, erau plăcut de dislocat și pulverizat.

Cu cât pipăia mai îndelung acest mic regat de dedesubtul mesei, cu atât dorea mai puțin să dea ochii cu el. Știa din instinct că realitatea vizibilă avea să se dovedească meschină. Avea să vadă unghere pe care încă nu le descoperise cu ajutorul degetelor și misterul tărîmului de dincolo de raza de acțiune a mâinilor lui avea să se risipească, găurile șuruburilor să își piardă senzualitatea abstractă și mucii să îl umple de rușine și apoi, într-o bună seară, când nu va mai avea nimic de savurat sau de descoperit, s-ar putea să moară de plictiseală.

Neștiința asumată era o tehnică importantă de supraviețuire, poate cea mai importantă.

Laboratorul de alchimist al lui Enid de dedesubtul bucătăriei conținea o mașină de spălat Maytag, cu un storcător care se fixa deasupra, cu garnituri gemene, ca două buze enorme și negre de cauciuc.

Înălbitor, albastru de rufe, apă distilată, apret. Un fier de călcat cât o locomotivă mare, cu cordorul îmbrăcat într-un material textil în carouri. Grămezi de cămăși albe, de trei dimensiuni.

Dacă pregătea o cămașă pentru călcat, o stropea cu apă și o lăsa făcută sul într-un prosop. Când era umezită bine, călca mai întâi gulerul și apoi umerii, avansînd de sus în jos.

În timpul crizei și după aceea, deprinsese o mulțime de tehnici de supraviețuire. Mama ei ținea o pensiune situată în depresiunea dintre centrul orașului St. Jude și universitate. Enid avea cap bun pentru matematici și, de aceea, nu se ocupa doar de spălatul cearșafurilor și de frecatul toaletelor, ci și de cifre, în locul ei. Când terminase liceul, o dată cu sfîrșitul războiului, ajunsese să țină toată contabilitatea pensiunii, să emită notele de plată către clienți și să se îngrijească de impozite. Din bănușii strînși pe de lături – onorarii pentru baby-sitting, bacșișuri de la studenți și alți chiriași pe termen lung – își plătitise cursurile la seral, îndreptîndu-se încet către

obținerea unei diplome în contabilitate, de care spera să nu trebuiască să facă niciodată uz. Doi tineri în uniformă o ceruseră deja în căsătorie, dar nici unul nu avea un venit clar și amândoi mai aveau încă șansa de a fi impușcați. Mama ei se măritase cu un bărbat care nu aducea bani în casă și care murise tânăr. Evitarea unui astfel de soț era pentru Enid o prioritate. Intenționa să ducă o existență nu numai fericită, ci și confortabilă.

La pensiune sosi, la câțiva ani după război, un tânăr inginer metalurgist, proaspăt transferat în St. Jude pentru a administra o turnătorie. Era un băiat musculos, cu buze pline și păr des, cu trup și costume de bărbat. Costumele însele erau niște opere de artă din lână, cu pense. O dată sau de două ori pe seară, în timp ce servea cina la masa mare și rotundă, Enid privea peste umăr și îl surprindea uitându-se la ea, făcându-l să roșească. Al era din Kansas. După două luni, își adună destul curaj ca să o invite la patinaj. La o ceașcă de cacao, el îi spuse că ființele omenești erau făcute să sufere. O duse la petrecerea de Crăciun a firmei și îi spuse că deșteptii erau blestemați să sufere de pe urma proștilor. Dar dansa și câștiga bine, iar ea îl sărută în lift. Se logodiră curînd și plecară într-o călătorie castă cu trenul de noapte pînă în McCook, Nebraska, în vizită la vîrstnicii lui părinți. Tatăl avea o sclavă cu care era căsătorit.

În timp ce îi făcea curat în camera din St. Jude, Enid descoperi un volum de Schopenhauer, citit și răsцитit, cu unele pagini subliniate. De exemplu: *S-a spus că, în lumea aceasta, plăcerea este mai mare decît durerea; sau că, măcar, între cele două este un echilibru. Dacă cititorul dorește să constate rapid cît este de adevărată această afirmație, nu are decît să compare sentimentele pe care le trăiesc două animale, dintre care unul îl devoră pe celălalt.*

Ce să creadă despre Al Lambert? Lucrurile bătrînești pe care le spunea despre sine însuși și felul tineresc în care arăta. Enid preferă să creadă în promisiunea înfățișării. După aceea, viața deveni o așteptare a clipei în care personalitatea lui avea să se schimbe.

Așteptînd, călca douăzeci de cămăși pe săptămînă, plus fustele și bluzele ei.

Umbla atent cu vîrfurile fierului de călcat împrejurul nasturilor. Întindea cutele și ordona pliurile.

Viața i-ar fi fost mult mai ușoară dacă nu l-ar fi iubit atît de mult, dar nu se putea abține să nu-l iubească. N-aveai cum să te uiți la el și să nu-l iubești.

Zi de zi se străduia să corecteze pronunția copiilor, să le îndrepte purtarea, să le corijeze principiile morale, să le îmbunătățească atitudinea, și în fiecare zi se confrunța cu încă o grămadă de rufărie mototolită.

Chiar și Gary se purta uneori anarhic. Cel mai mult îi plăcea să lanseze locomotiva electrică în curbe, făcând-o să deraieze, să vadă bucățica de metal negru patinând stingaci, rostogolindu-se și scoțind scintei neputincioase. Urma, pe lista activităților preferate, așezatul văcuțelor și mașinuțelor de plastic pe șine, cu regizarea unor mici tragedii.

Ceea ce îl umplea însă de o încintare tehnologică era automobilul de jucărie cu telecomandă cu unde radio, căruia în ultima vreme i se făcuse multă reclamă la televizor și care putea merge absolut peste tot. Pentru a evita ambiguitățile, își propusese să îl pună ca articol unic pe lista de Crăciun.

Din stradă, dacă erai atent, vedeai luminile scăzând în intensitate atunci când trenulețul lui Gary, fierul lui Enid sau experiențele lui Alfred secau rețeaua de energie electrică. Dar cât de lipsită de viață părea casa altfel. În locuințele luminate ale familiilor Meisner, Schumpert, Person sau Root, proprietarii erau evident acasă – clanuri întregi strinse la masă, capete tinere aplecate deasupra temelor, saloane în care pîlpîia lumina televizorului, bebeluși legănându-se pe picioare, cite un bunic punînd la încercare virtuțile unui plic de ceai printr-o a treia scufundare în apă. Erau locuințe vii, fără o conștiință a propriei existențe.

Prezența cuiva înăuntru era totul pentru o casă. Era mai mult decît un element important: era unicul element.

Familia reprezenta sufletul casei.

Mintea trează era ca o lumină în casă.

Sufletul era ca o cîrțiță în vizuina ei.

Conștiința era pentru creier ceea ce era familia pentru casă.

Aristotel: Dacă ochiul ar fi un animal, atunci vederea i-ar fi suflet.

Pentru a înțelege cum funcționează creierul, îți imaginezi activitatea domestică, zumzetul vieților interconectate pe șine diferite, lucirea fundamentală a focului în cămin. Vorbeai despre „prezență”, „înghesuială” sau „ocupare”. Sau, dimpotrivă, despre „gol” și „închidere”. Despre „tulburare”.

Poate lumina inutilă într-o casă în care trei persoane erau absorbite în activități diferite la subsol și una singură sus, un băiețel privind fix într-o farfurie cu mîncare rece, era ca mintea unei persoane care suferă de depresie.